

El relat de la diàspora

El paraíso de Hanah relata, des d'un to líric i un transfons històric, l'aventura fugissera dels jueus arreu del món. Els costums i les tradicions jueves i el discurs sobre la integració o no del 'poble escollit' són el «leiv motiv» d'una novel·la guarnida de receptes de cuina suculentes.

 EL PARAÍSO DE HANAH

 LIGIA RAVÉ

 365 PÀGINES

 ELLAGO EDICIONES, CASTELLÓ, 2007

Són moltes veus les que entren i ixen d'aquest relat per contar-nos poèticament els secrets i les peripècies del poble jueu des dels seus orígens fins a la situació actual d'enfrontament araboisraelià. Iniciada l'acció en la Romania comunista dels anys setanta, la novel·la de Ligia Ravé viatja cap a finals del segle XV (1490, concretament), en una mescla de relat històric, conte místic i novel·la policíaca, que ens desvetlla les anades i vingudes dels jueus errants entre països fronterers com ara Espanya, Portugal, Marroc o terres més llunyanes de l'Europa central i d'Israel. Síntesi del viatge i la transformació continuada –moltes vegades per salvar el coll–, sorgeix una barreja cultural, idiomàtica, religiosa i fins i tot gastronòmica força captivadora. D'aquesta fusió en parla també el relat de Ravé, així com de l'esperit forçosament nòmada del poble jueu. *El paraíso de Hanah* és, doncs, un camí d'històries paral·leles: el relat de la fugida, la disfressa, la por i els interrogatoris. Tots elles són les protagonistes de la recerca quotidiana de mecanismes de supervivència i llibertat al llarg de la història.

El lloc sagrat, mític i místic que representa el jardí de Hanah és la imatge que simbolitza la perpetuïtat d'unes veus i d'unes vides destinades a amagar-se del món o a disfressar-se. Es tracta d'un lloc únic, inimaginable, gairebé sagrat: «*Nada pue-*

de describir el Paraíso de Hanah: ni el sonido de las hojas de bambú moviéndose al viento; ni los poe-

mas en las piedras; ni el solor de la luz; ni el olor de las flores de los granados; ni siquiera el silencio de la arena. Pero si nada puede describir el lugar, la sensación de caminar a través de una historia personal se aprecia fácilmente.»

La jove Salomeia Rave, una universitària a Bucarest, és l'encarregada i la privilegiada de registrar la història de la seua família i de mantenir les inscripcions de tots ells en el *paradís de Hanah*. És allà on retrobarà el seu avi i els seus arrels i on reviurà a la vora dels seus uns vespres de divendres plens de saboroses mescles idiomàtiques i culinàries, plens d'alegria, una joia que comença en el moment que posa els peus a Terra Santa: «*Cuando se abrió la puerta del avión el calor me cogió por sorpresa. El sol ya se estaba poniendo y el azul índigo aterciopelado del cielo de Tel Avi cubría rápidamente el horizonte. El aire del Mediterráneo dejó una película húmeda sobre mi piel y me llenó los ojos de neblina. El olor a limón y jazmín, las sombras de los jacarandas y el sabor del aire salado en los labios me daban la bienvenida. Para mí no había pasado, ¡sólo futuro!*»

Aquest és el missatge del relat: la creació d'un futur a partir d'un passat esborrat, diluït en el record col·lectiu.

Lourdes Toledo

Crònica d'una autodestrucció anunciada

Després de les novel·les *Enllà de la mar* i *Quan la lluna escampa els morts*, l'escriptora menorquina Esperança Camps ens ofereix ara en *Eclipsi* un relat colpidor en què l'autodestrucció, la soledat i l'odi esdevenen els eixos centrals al voltant dels quals gira la vida sense rumb de la crítica literària Marina Mercadal.

ECLIPSI

ESPERANÇA CAMPS

PREMI BANCAIXA DE NARRATIVA

COL·LECCIÓ «L'ECLÈCTICA», 134

163 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2007

García Márquez afirma que un bon novel·lista és aquell que sap crear un ritme en la novel·la capaç d'hipnotitzar el lector i mantenir-lo des de la primera línia fins a la darrera. Per a mantenir aquest ritme cal dominar a la perfecció tota una sèrie de recursos literaris que l'escriptor colombià batejà amb el nom de «la carpinteria de la novela». En *Eclipsi* trobem una bona mostra d'aquests recursos. Escrita en primera persona, ja des de ben prompte, la protagonista declara la seua intenció d'emprendre un procés d'autodestrucció progressiva, amb l'ajuda de l'alcohol, que hauria de menar-la fins a la mort. Així doncs, l'interès de la novel·la se centra en saber com i per què la crítica literària Marina Mercadal arriba a la situació personal que es descriu just al principi del relat. En altres paraules, avançar en la lectura del relat suposa anar descabdellant subtilment el camí recorregut per la

protagonista. Es tracta, per tant, d'una narració retrospectiva en què la vida passada de Marina és la peça clau per tal de comprendre la seua situació actual. En conseqüència, si bé la focalització emprada per l'autora és fonamental, atés que ofereix al lector les experiències de la protagonista de primera mà –sense ser filtrades pel tamís perceptiu de la tercera persona narrativa–, encara adquireix major importància el joc temporal de la novel·la pel fet que passat i present van entrecreuant-se com dos fils que van trenant alternativament el tapís de la vida de la protagonista. Esperança Camps trenava aquest tapís amb mestria, servint-se d'un llenguatge àgil, vigorós i farcit de frases curtes i directes que atorguen una gran intensitat a la narració; en definitiva, un llenguatge que aconsegueix connectar amb l'estat anímic de Marina Mercadal. (Arribats a aquest punt, cal fer un breu incís i elogiar el coratge de Edicions Bromera de publicar una novel·la en la variant balearica). Tornant al que dèiem abans, l'autora estableix una simbiosi perfecta entre el llenguatge punyent i descarnat de la narració i el procés de deterioració sofert per la protagonista, una deterioració voluntària i desfermada arran d'un accident de tràfic fortuït que tindrà conseqüències nefastes per a la seua

vida i la de la seua parella, Tomàs, un accident que esdevindrà una càrrega feixuga en forma de sentiment de culpabilitat per a Marina, un accident que, al remat, deixarà a la vista les misèries de la condició humana i la gran quantitat d'imponderables que planen sobre les nostres vides i que, fins i tot, poden eclipsar la llum més potent irradiada per una vida feliç. Llàstima, però, que alguns passatges en què es vol mostrar la personalitat d'una dona turmentada acaben per ser tan vehements i repetitius que poden cansar el lector. Pel que fa a la resta, una molt bona novel·la.

Salvador Ortells Miralles

Històries d'amor a l'art

El veterà Antonio Navarro (Madrid, 1959) signa en solitari un àlbum que, amb una barreja única de la realitat més sòrdida i els mons imaginaris dels millors creadors del segle XX en gairebé tots els àmbits, esdevé una obra enlluernadora per si mateix.

EL TIEMPO ARREBATADO

ANTONIO NAVARRO

106 PÀGINES

EDICIONS DE PONENT, ALACANT, 2007

Es fa difícil ressenyar un llibre d'aquestes característiques, en què, embolcallat en cobertes de cartoné i amb paper de qualitat, se'ns presenta el recorregut del protagonista narrat per ell mateix a través dels emplaçaments més significatius, en l'àmbit mundial, des del seu punt de vista de revolucionari convençut. Aquests emplaçaments coincideixen, justament, amb els que van gaudir de la seua presència: pel maig del 68, per exemple, ell estava a França i era conegut de Jean-Paul Sartre i Simone de Beauvoir; el 1969, a Cuba, es movia entre els camperols i els líders alhora; després, anava als països de l'Est, als Estats Units –on se suposa que *«hay que oír a nuestros morenitos susurrar piropos guarros a los oídos de las ingenuas y sanas rubitas americanas, con la excusa de la lengua»*– i encara participava en la lluita antifranquista com a membre d'un grup armat, el MIL, al qual pertanyia també Salvador Puig Antich (protagonista d'un film recent respecte del qual el mateix Pardiñas i altres companys han manifestat queixes relatives a la manca de rigor històric). Resulta sorprenent el nombre d'amants de P. que omplien aquestes pàgines gairebé fins a la superpoblació. En referir-se a autors admirats profundament per ell, a més, ho fa sempre amb paraules com «Nietzche» –en lloc de «Nietzsche»– o «Passolini» –en lloc de «Pasolini»–, la qual cosa resulta no menys sorprenent.

Les frases amb errors de sintaxi o directament intel·ligibles hi abunden: *«Es posible que los curiosos frente a la puerta pueden intrigarse de ver a los mismos jóvenes entrar en el súper fort, bajando en helicóptero y luego salir subiendo a patadas»*, o *«Aparentemente ciegas, sus brillos de colores, como las meigas nos invitan inexorablemente»* en són només dos exemples.

No obstant això, el text té un estil propi innegable i, sens cap mena de dubte, funciona dins d'aquest, sobretot en conjunció amb el gran treball de Carlos Azagra, de qui a penes coneixíem *Pedro Pico y Pico Vena*, d'*El Jueves*, de to i plantejament en el fons semblants als d'aquesta obra. Potser la clau és agafar el fil al personatge, al seu discurs impulsiu –¿volgudament descurat?– i a la rocambolesca peripècia intercontinental que se'ns presenta com a autobiografia realista... I no seré jo, precisament, qui negue que ho siga. El cas és que, quan tot acaba –amb la imatge de P. al cim d'un penya-segat, somrient–, hi ha l'estranya alegria d'haver assistit a la formidable vida d'un torrat contada per ell mateix. I al cap i a la fi, amb un grau de cocció major o menor, en aquesta vida tots estem torrats.

Felip Tobar

Una mirada laica sobre Orient

Edicions Bromera serà l'editora de l'obra completa del nobel Orhan Pamuk. Recentment ha publicat el primer títol, *Istanbul. Ciutat i records*, al qual seguiran uns altres com *El castell blanc –al maig–*, *El llibre negre*, *Em dic Vermell* o *Neu*, així com *El museu de la innocència*, obra que l'autor ultimava en el moment de la concessió del Nobel.

ISTANBUL. CIUTAT I RECORDS

ORHAN PAMUK

TRADUCCIÓ DE CARLES MIRÓ I EMMA PIQUÉ

COL·LECCIÓ «L'ECLÈCTICA», 133

431 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2007

Ferit Orhan Pamuk (Istanbul, 1952) és un dels més destacats autors actuals en llengua turca. La seua obra ha estat traduïda a trenta-quatre idiomes i publicada en un centenar de països diferents. Ha rebut nombrosos guardons internacionals, entre ells, el 2006, el Premi Nobel de Literatura tot convertint-se en el primer turc que guanyava un premi Nobel. Segons el veredict de l'Acadèmia Sueca, aquest guardó el rebia com a escriptor que «en la recerca de l'ànima malenconiosa de la seua ciutat ha trobat nous símbols per a reflectir el xoc i la interconnexió de les cultures». I efectivament no s'ha cessat d'afirmar Pamuk com a conciliador entre Orient i Occident, tot i que com afirmava l'escriptor mexicà Jorge Volpi en recents declaracions: «ningú o molts pocs precisen que significa això». La bona qüestió és que, en una època

dominada per l'enfrontament entre el fanatisme capitalista-cristià de George Bush i el fanatisme islàmic d'Osama Bin Laden, Pamuk resplendeix com el perfecte exemple de musulmà laic, capaç de denunciar qualsevol forma d'extremisme. No debades, el novel·lista turc va ser processat en el seu país amb l'excusa d'unes al·lusions fetes per l'autor en una entrevista a les matances d'armenis i kurds que el turcs van portar a cap el 1915.

Pamuk, que reconeix en el destí d'Istanbul el seu propi destí, ha emprat la capital turca com a teló de fons en la majoria de les seues obres. De fet, en *Istanbul. Ciutat i records* explica la seua vida fins als vint anys, quan va decidir abandonar els seus estudis d'arquitectura per dedicar-se a escriure. Parla de la seua infantesa, viscuda sobretot en interiors. Parla de l'adolescència, en què comença la seua existència de *flâneur*, de solitari caminant pels carrers –aleshores buits– d'Istanbul, i també de la seua experiència de fotògraf, de bador, d'inventor d'aventures sexuals, de lector obsessiu. En definitiva, *Istanbul...* parla d'una malenconia invisible i de la manera en què aquesta actua sobre un jove imaginatiu, de com l'afligeix i aguditza, alhora, la seua creativitat. I és que en l'interior d'*Istanbul...* la malenconia

—que és gairebé amargor— transita d'una manera tan inesquivable com l'aire dels carrers d'aquesta ciutat. Aquest sentiment brolla d'una barreja d'enyorança del passat gloriós, de l'època de l'Imperi turc, anterior a la República, i de la tristesa produïda per la sensació de viure envoltats de les despulles d'aquest imperi (les cases grandioses dels visirs i alts funcionaris de l'antic règim són ara una runa, mig amagades entre blocs d'apartaments lleigs i austers).

En *Istanbul...* Pamuk és, a més, un narrador atent dels senzills episodis quotidians, de descriure els interiors familiars de la seua infantesa i joventut, la casa d'una família típica turca de classe mitjana que resulta gairebé un museu d'objectes occidentals curiosos. L'encert de l'obra és, però, permetre deambular per aquesta ciutat sense obligar-nos a triar entre la cara musulmana (Istanbul) o la que té un passat cristià evocat pel seu antic nom, Constantinoble. És d'agrair com a lector poder alliberar-se, així, de les creences religioses que avui en dia empalleguen tot el que s'escriu sobre l'entorn d'Orient Mitjà.

Alícia Toledo

Vivir mil vidas

La muerte, la curiosidad que despierta, la soledad que la envuelve, los sentimientos de culpabilidad que suelen acompañarla y lo cerca que puede estar de la vida, junto con la necesidad de vivir con los propios recuerdos (buenos o no) son el motor del argumento.

ENTREACTOS

EVA MONZÓN

PREMI «ALFONS EL MAGNÀNIM VALÈNCIA»

COL·LECCIÓ «NARRATIVES», 13

222 PÀGINES

EDITORIAL ALGAR, ALZIRA, 2007

Entreactos es un relato intimista, un recorrido por los sentimientos humanos imperecederos, una exploración de las culpas que desata la muerte.

Clara, que perdió a su hermana gemela a los nueve años, al cumplir los 30 decide que debe enfrentarse a unos hechos no asimilados de su pasado. Siente que debe superar unos sucesos que le suponen un obstáculo para encarar el futuro. Contempla dos opciones: por un lado, una vida a solas (dice más de una vez que no le gustan las relaciones humanas); por otro, la de compartir su vida con alguien que le escribe insistentemente. Su problema es que no se siente capaz de dar ni un paso adelante sin explorar a fondo en su pasado. Carga con el peso de una vieja culpa entremezclado con otros sucesos muy dolorosos mal asimilados. Es por esto que decide regresar al pueblo de su infancia, a la búsqueda de sensaciones que le hagan revivir ese tiempo y, de este modo,

recobrar la capacidad de elegir con total madurez, sin cargas anteriores.

La vida de Clara se verá marcada por las vidas de las personas que comparten su espacio temporal y vital. La novela profundiza también en estos otros personajes. Monzón reorganiza todas las historias alterando el orden cronológico con continuas retrospecciones temporales que apelan a la atención constante del lector. Incluso hay también cambios en el narrador, que pasa de la tercera a una primera persona cuya palabra se percibe con toda la fuerza del lenguaje directo. Junto a un estilo que oscila entre la exactitud y la ampulosidad, se incorporan unos diálogos tan breves como eficaces e ilustrativos; diálogos que son un dulce para un lector goloso.

El lector debe ir juntando las piezas narrativas. Una vez se ha hecho a la estrategia narrativa, la lectura es muy agradecida y la variedad de personajes aporta amenidad. Ahora bien, una vez se pilla el truco de la autora, ésta vuelve a usar sus prerrogativas de dueña y señora de su narración, saltándose no sólo las reglas del tiempo sino también las de la contemporaneidad en el capítulo 44, en aras de conseguir la máxima efectividad. Y, si hasta aquí puedo desvelar, puedo añadir que si algo agra-

dece un lector es que el autor o autora sepa qué es lo que quiere decir; que marque claramente el norte o el destino de su historia, y es éste el caso.

Con el recorrido vital de diversos personajes que comparten unos mismos espacios y tiempos, y no sólo eso sino también la marca de la culpa, la narración recoge grandes reflexiones; una de ellas, la dificultad de toda opción vital. O la lucha, vencida de antemano, contra lo que tiene la vida de irremediable. Hay otras ideas interesantes, como cuando describe los libros como «almas encerradas y retenidas en páginas por palabras» que «nos permiten vivir mil vidas en una, soñar la nuestra, intuir otras».

En alguna de las frecuentes escenas en un sórdido cementerio se esboza un fino y sutil sentido del humor digno de mención.

Esta novela de Eva Monzón ha sido destacada con el Premio «Alfons el Magnànim València» de Literatura.

Isabel Marín

Memoria del frente

Un ex combatiente del ejército italiano recrea los días que pasó en el frente y su posterior captura y reclusión en un campo de concentración. Ésta es la historia de Mario Rigoni Stern en un magistral ejercicio memorístico que nos devuelve el fresco de la campaña, vivo, imagen tras imagen.

EL SARGENTO EN LA NIEVE

MARIO RIGONI STERN

COL·LECCIÓ «NARRATIVA CONTEMPORÀNEA»

151 PÀGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2007

Subtitulado certeramente –pues de un libro de memorias se trata– como Recuerdos de la retirada de Rusia, este primer libro del escritor Mario Rigoni Stern, uno de los pocos supervivientes de aquella cruenta batalla que jalona uno de los episodios de la Segunda Guerra Mundial, da cuenta de los capítulos que le llevarán a vivir en el frente día a día hasta acabar en un campo de concentración del que saldrá, no sin una buena dosis de fortuna, en 1945.

El narrador, que no es otro que el propio Rigoni Stern, se halla al principio de esta historia, tal y como nos cuenta, en una aldea de pescadores en la misma orilla del río Don. Allí se levantan los refugios de los distintos escuadrones, formados por chicos italianos que encuentran el consuelo en las cartas que reciben de casa y en episodios en apariencia banales. Enfrente, cualquiera lo

diría, tienen al enemigo, el ejército ruso. Al contrario de lo que podría parecer o sospecharse a priori, el tono no resulta –siéndolo, como es, el tema que subyace– en absoluto trágico. Aún más, Rigoni Stern abunda en la camaradería existente entre unos soldados –todos ellos oriundos de Brescia, con lo que se les oye hablar en dialecto, detalles que el escritor anota–, que, faltos de recursos, se las ingeniaban para salir adelante en unas condiciones (climáticas, vitales) muy adversas. Giuanin, Meschini, Moreschi, Tourn (el más alegre de todos, nos dirá), el teniente Cenci, el capitán Beppo (que por Navidad les obsequiará con una botella de vino y dos paquetes de pasta)... todos están presentes con sus nombres y sus circunstancias. Personajes, en fin, que resultan extrañamente cercanos al lector; buenos chicos, en fin, que un buen día se vieron inmersos en una guerra a todas luces insospechada.

Dividido en dos partes, cada una de ellas correspondientes al momento histórico que le tocó pasar a su protagonista («El reducto» y «El cerco»), el volumen sigue con las desventuras de Rigoni Stern en plena Segunda Guerra Mundial: su abandono del campo y su posterior apresamiento por los alemanes, que lo internarán en una campo de

prisioneros. Fechas aciagas (por ejemplo, el 26 de enero de 1943 pierde a sus mejores amigos), momentos terribles que, en plena lucidez, el escritor irá anotando en sus cuadernos para, una vez acabe esta terrible y a un tiempo maravillosa historia, de vuelta en Italia, ultimar en sus más íntimos detalles.

El escritor italiano Mario Rigoni Stern nació en Asiago (Vicenza) en 1921. En 1938 entró en la Escuela Militar de Alpinismo de Aosta. Combatió en Francia, Grecia, Albania y Rusia. En los años 70 dejó su modesto empleo para dedicarse profesionalmente a la escritura. Es autor de destacadas obras como *Il bosco degli urogalli* (1962), *Ritorno sul Don* (1973) o *Storia di Tönle* (1978). *El sargento en la nieve* (*Il sergente nella neve*) fue su primer libro, publicado en 1953 en la prestigiosa casa editorial Einaudi de Turín.

Rafa Martínez

D'un temps, d'unes històries

Un recull de 18 llegendes en què apareixen els éssers fantàstics més representatius de la cultura popular valenciana: el moro Mussa, els nyítois, els butonis, la Quarantamaula... els quals ens expliquen i alerten sobre l'existència d'un món que va molt més enllà dels límits de la raó i de la ciència.

LLEGENDES VALENCIANES.
CRIATURES MÍTIQUES DE LA TRADICIÓ ORAL

VÍCTOR LABRADO

IL·LUSTRACIONS DE FRANCESC SANTANA
PRESENTACIÓ DE JOAN FRANCESC MIRA

142 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2007

El món, el nostre món d'ara, cada vegada més homogeneïtzat, monocolor, avorrit i empobrit mira de donar per saltades moltes particularitats que no responen als interessos d'una globalització entesa des de la uniformació més salvatge, sense concessions a «sentimentalismes» que, a més de no aportar res a aquest procés uniformador, fan nosa el seu veritable i principal objectiu: que ens convertim tots en consumidors autòmats i idiotitzats. Per això –i per dir-ho en termes econòmics, que són els que prevalen ara com ara– veiem com cada vegada més es devalua la tradició i cau en l'oblit el nostre patrimoni històric i cultural. Els contes tradicionals, les rondalles, les llegendes formen part d'aquest patrimoni menystingut o ignorat. Hi hagué un temps, però, que aquestes llegendes contribuïen a explicar a la gent una part, la més fosca i enigmàtica, d'allò que entenem per «realitat», més enllà de la raó. Ho explica perfectament bé Joan Fran-

cesc Mira en la presentació del llibre: «Els textos d'aquest recull de narracions rescaten i expressen justament això: la visió “antiga” i clàssica de la realitat que tenia una societat tradicional mediterrània i europea com la valenciana, una “cosmovisió” que no es limitava a allò que explica la ciència o l'escola».

Així doncs, tots els éssers i animalons que apareixen en aquest recull miren d'explicar-nos l'inexplicable, allò que la raó no entén, el més enllà, una «realitat» misteriosa que es manté oculta o semioculta, en l'àmbit de l'ombra quasi permanent i que, tanmateix, afectava –i afecta encara– el plàcid món de les llums en què habitualment mirem de viure i sobreviure. Aquestes llegendes suposen també un advertiment: són el toc d'alerta dels perills i dels càstigs que ens assetjaran en cas de traspasar els límits d'allò moralment convingut com a correcte i, per tant, contenen una bona dosi d'adoctrinament i submissió al *statu quo*. Els dimonis i éssers de llegenda que apareixen en aquest recull ens criden l'atenció sobre les conseqüències que se'n deriven de la cobdícia humana (llegiu, per exemple, *El Caro* o *La cova de Benidoleig*). D'altres vegades, ens alerten sobre com pot ser de nefast no creure i respectar aquests éssers que viuen en una «realitat» ben propera a la nostra (*Al llavador*, *les nits* o *La Quarantamaula*). L'infern i el dimoni, que en èpoques recents tenien una credibilitat plenament vigent i substancio-

sa, són ben presents en aquestes històries (llegiu *La serp*, *El garrofer*, *L'infern* o *Els frares i les barcelles*). Com també són dignes d'esment d'altres éssers mitològics amb estranyes formes i aparences: els nyítols, el Trib Real, els butonis, la bubota... Tot plegat són éssers que allixonen o amplien la limitada dimensió de les coses que proporciona una cosmovisió del món i de la realitat supeditada únicament i estricta a la raó. I, sols per això, ja són valuoses i susceptibles de ser reivindicades. Perquè la realitat és àmplia, rica, variada, quasi inaprehensible i, en conseqüència, faríem bé d'incorporar aquests xicotets mostres i éssers de llegenda al nostre bagatge cultural contemporani.

En aquestes *Llegendes valencianes* Víctor Labrado ha fet un treball de camp que ha consistit a arrebregar aquestes històries directament del testimoni oral de persones que encara les coneixen i transmeten i, també, de la investigació i lectura de llibres d'autors que les han recopilades i estudiades. Un treball en què l'autor ha sabut posar el seu granet d'arena amb un subtil i ben travat exercici en què l'equilibri entre literatura i etnografia redun- da en un recull d'excel·lent factura i de lectura ben sucosa i plaent. A més a més, el recull ha estat bellament il·lustrat per Francesc Santana, qui contribueix amb el seu treball artístic a eixamplar encara més les perspectives suggeridores d'aquestes llegendes nostres.

Juli Capilla

Un merescut reconeixement

Edicions de Ponent ens proposa en aquesta ocasió una mirada reivindicativa acompanyada d'una anàlisi rigorosa sobre la història del tebeo publicat a València.

VIÑETAS A LA LUNA DE VALENCIA
ÁLVARO PONS, PEDRO PORCEL I VICENTE SORNÍ
324 PÀGINES

EDICIONS DE PONENT, CASTALLA, 2007

La col·lecció «Papers Grisos», publicada per l'editorial alacantina Edicions de Ponent, pràcticament l'única editorial valenciana especialitzada en còmic i que té en el seu catàleg destacats títols dins de les diferents col·leccions que ofereix als seus lectors, ens proposa en aquesta ocasió una mirada reivindicativa acompanyada d'una anàlisi rigorosa sobre la història del tebeo publicat a València. Aquest llibre és el segon volum editat en la col·lecció, ja que anteriorment aquesta mateixa editorial va publicar un altre títol, *Clásicos en Jauja*, de Pedro Porcel, on s'analitzava els primers passos de la indústria editorial valenciana fins a l'època del seu màxim esplendor, ens dóna a conèixer la història del tebeo valencià des de l'any 1965 fins a l'actualitat. Aquesta entrega porta per títol *Viñetas a la luna de Valencia* i ha sigut publicada amb la col·laboració de la Biblioteca Valenciana. En aquesta ocasió, coincidint amb la publicació del llibre i a propòsit del Saló del Còmic celebrat a

Barcelona durant la primavera de 2007 i que tenia com invitada a València, s'ha realitzat també una exposició que ens ofereix una mostra de les moltes obres que apareixen analitzades en el llibre.

Els autors de *Viñetas a la luna de Valencia* són tres dels crítics més destacats del panorama actual, i també actius col·laboradors en moltes de les revistes dedicades al gènere: Álvaro Pons, Pedro Porcel i Vicente Sorní. A més, el llibre té un pròleg d'Antonio Altarriba.

A través de les pàgines del llibre podrem conèixer les vicissituds de les mítiques editorials valencianes com Guerri, Valenciana, Maga... o les de les més recents com Arrebató, Marca Acme, La General..., que al seu moment van publicar les inoblidables aventures de Jaimito, Pumby, el guerrero del antifaz, Pantera Negra, Apache, Boggie, Roco Vargas, Cleopatra, etc., personatges recordats pels molts aficionats que encara hui té el gènere. Esment especial mereixen els grans creadors de les moltes i variades peripècies que van viure aquests personatges durant els anys que van ser admirats i seguits pels aficionats. Tots ells autors destacats com Palop, Gago, Sanchís, Quesada, Nin, Bermejo, Moreno Casares, Calatayud, Mariscal, Sento, Puchades, Ana Miralles, Ana Juan, Larroca, Manuel Bartual, per citar només alguns dels noms més representatius entre els molts valencians i valencianes que

s'han dedicat o es dediquen al gènere de la historieta gràfica.

El llibre està distribuït en nou capítols que fan un repàs històric i crític exhaustiu, començant per la decadència després de l'època daurada dels anys 40 i 60, passant pels periòdics exilis dels autors i l'era de les agències, la dècada dels fanzines i les publicacions teòriques, les revistes de gènere i les influències estrangeres, els deserts editorials i l'encomiable perseverança dels autors, els oasis i l'efervescència creativa d'alguns períodes, les avantguardes i el futur de la novel·la gràfica..., i a la fi, passant per tots aquells aspectes que de forma decisiva han condicionat l'evolució d'aquest gènere, i a més ho fa de forma molt amena.

A més a més, el llibre té un abundant i ben seleccionat material gràfic que col·labora eficaçment a convertir-lo en un referent indiscutible per a aquells que vulguen conèixer, i també recordar, els creadors, els personatges i les empreses dels anys analitzats.

És de justícia, doncs, tornar la llum i l'esplendor, amb aquest tipus de publicacions, a un gènere que encara hui en dia, malgrat tot, continua viu gràcies als excel·lents professionals que posseeix i també als devots aficionats entre el públic lector.

Paco Giménez